

ressò mont-roigenc

EL SEGLE XIX, UN TEMPS CONVULS

13: SEGONA GUERRA CARLINA: PRIMER ANY (1847)

Martí Rom
www.martirom.cat

12-02-2021

Havíem passat moltes coses rellevants. El 30 de juliol de 1843, Espartero havia hagut de marxar d'Espanya. El 8 de novembre de 1843, les Corts havien declarat Isabel II major d'edat, amb 13 anys. Aquell Carles V, de la Primera Guerra Carlina, havia abdicat, el 18 de maig de 1845, en el seu fill que adoptaria el nom de Carles VI. Isabel II s'havia casat, el 10 d'octubre de 1846, amb el seu cosí Francisco de Asís de Borbó, negligint el seu cosí germà, aquell Carles VI, i impossibilitant la fi de la discòrdia entre les dues branques dels Borbons. I, com a conseqüència d'això, entre d'altres coses, a finals de 1846 van començar a aparèixer algunes accions de partides carlines.

L'ambient s'anava enrarint. Per la frontera passaven petites partides que volien promoure una revolta general. A l'interior de Catalunya hi havia moviment, tot esperant el moment propici. Mentre, les autoritats continuaven els controls dels camins. A l'informe de la Guàrdia Civil del mes de gener s'hi diu: *“En el día 4 (de gener de 1847) fue capturado... un paisano procedente de Francia que viajaba sin documento de seguridad, y con cuatro yeguas sin guía de las aduanas de la Frontera...”*¹.

La Segona Guerra Carlina, o també dita dels “Matiners”, estava a punt de començar. També com he fet anteriorment, tot i que intentaré descriure els trets fonamentals d'aquesta guerra arreu de Catalunya, pretendré posar el focus en els fets succeïts al Camp de Tarragona i molt especialment a Mont-roig².

El 7 de gener de 1847 entren a Catalunya, des d'Andorra, les partides de Josep Borges dit “Borgetes”³ i Bartomeu Porredon dit “Ros d'Eroles”.

Al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 13 de gener de 1847⁴, hi ha la relació de pobles amb escola primària i el sou dels seus mestres. El de Mont-roig té un sou de 4.500 rals, més 100 per al lloguer d'una casa, 240 de despeses ordinàries i 80 per a les extraordinàries. Diu que, anteriorment, el sou del mestre era de 3.000 i el del ajudant 1.500 rals. Colldejou havia d'aportar 649 rals, doncs anaven a l'escola a Mont-

¹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 17 de febrer de 1847.

² Pels fets rellevants d'aquesta guerra, a més de molts diversos textos que seran citats, m'he basat principalment en dos llibres: “La Guerra dels Matiners a Catalunya (1846-1849). Una crisi econòmica i una revolta popular” de Robert Vallverdú (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002) i “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007).

³ Era fill d'Anton Borges Ventura, combatent a la “Guerra del Francès” (1808-1814), a la “Guerra reialista” (1821-1823), a la dels “Malcontents” (1827) i a la “Primera Guerra Carlina” (1833-1840).

⁴ La informació dels “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” procedeixen de l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona

roig. Un reial decret establí que els municipis de més de 500 veïns⁵ havien de tenir dues escoles, una de nens i una altra de nenes.

En el mateix “Boletín...” s’explica que *“habían entrado en Francia por la parte de Espinabell (Ripollès) en la noche del 3 del corriente 25 facciosos armados procedentes de la banda de la provincia de Gerona y que se le habían presentado cuatro mozos armados del pueblo de Llers (Alt Empordà) que estaban agregados a la gavilla...”*. En el “Boletín ...”, del dia 18 de gener de 1847, hi trobem la mort d’aquell malfactor dit *“Miguel Ferrús (a) Asconé”* que havíem vist que va fugir ferit de Flix en un encontre en el què van matar el seu company Josep Millanés⁶. Ara s’explica que *“le dieron muerte el día 13 del corriente en la partida llamada S. Juan, termino de Flix, dos vecinos de la misma encargados de su persecución por el celoso Alcalde de aquella villa... Entre cuyos arrojados crímenes se cuenta el perpetrado la noche del 17 de Julio del año último arrebatando de su hacienda a Ramón Radue y Cervelló vecino de Ascó, y trasladándolo al otro lado del caudaloso rio Ebro sobre un fajo de cañas...”*.

En el “Boletín ...”, del dia 29 de gener de 1847, s’hi publica la contribució dels pobles per *“contribución de inmuebles, cultivo y ganadería”*. A Mont-roig li toca pagar 8.605 rals⁷.

En el “Boletín ...”, del dia 3 de febrer de 1847, podem llegir que s’ha decidit *“que el Portazgo llamado de la Serafina en la carretera general de Valencia a Barcelona se traslade al punto que se designa... en la inmediación de Cambrils...”*. “Portazgo” són els drets que cal pagar per passar per un camí. En el “Boletín ...”, del dia 21 de febrer de 1846, teníem que la “Dirección general de Caminos, Canales y Puertos” posava en arrendament, per dos anys, els “portazgos”: “Gayá”⁸ per 44.000 rals, “Coll de Balaguer” per 13.000 i “Serafina” per 11.800.

El 5 de febrer desembarquen a Badalona un important carregament d’armes belgues i municions per als revoltats. Eren armes modernes i perfeccionades. Seria difícil que durant la guerra poguessin tenir aprovisionaments d’aquesta mena. Normalment, les partides carlines anirien mal armades i pitjor vestides. L’arma més freqüent era, encara, el mosquetó de guspira, que es carregava per la boca del canó. Tenia un metre de llarg i pesava uns set quilos. Carregar-lo era una tasca complexa que calia fins a vuit moviments. Un cop efectuat el tret, a poca distància de l’enemic, no hi havia temps per tornar-la a carregar i calia enfrontar-s’hi amb la baioneta. Era una arma poc precisa. Arribava fins uns 800 metres, però més enllà de 100 no era fàcil encertar. La solució era fer una descàrrega simultània per aconseguir una pluja de bales contra l’enemic. L’armament determinava el tipus d’accions militars. Els carlins procuraven no haver d’enfrontar-se directament a les tropes liberals i, en canvi, els afavoria la guerra de guerrilles, els paranys i les emboscades. L’exèrcit governamental estava més ben armat. Tenia fusells i mosquetons llisos de pistó que podien arribar a quasi uns mil metres. De totes maneres, encara part de la tropa disposava de les antigues armes de guspira i baioneta.

⁵ Havíem vist que es referia no a habitants, sinó a caps de família, a cases. Vèiem que Mont-roig en tenia 546 (“Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 14 de març de 1846). I també que tenia 2.262 habitants (“Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 16 de juliol de 1841).

⁶ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 27 d’agost de 1846.

⁷ Riudoms: 22.176, Cambrils: 18.150 i Montbrió: 7.098 rals.

⁸ Aquest deuria ser pels vols de la riera de Gaià, a Altafulla.

Tot canvia quan el 16 de febrer de 1847 les partides de Benet Tristany dit “Mossèn Benet”, Bartomeu Porredon dit “Ros d’Eroles”, Josep Borges dit “Borgetes”, Joan Forner dit “Griset de Cabra” i Ramon Vilella, assalten Cervera (la Segarra). Es pot considerar com l’inici de la Segona Guerra Carlina, també dita dels “Matiners”⁹. Fou un fort cop moral. Benet Tristany tenia un gran prestigi militar dins del carlisme. Aleshores ja tenia 52 anys. Si en la Primera Guerra Carlina van ser molts els religiosos que van integrar les partides carlines (també ho seria a la Tercera Guerra Carlina), en canvi en aquesta dels “Matiners”, gairebé sols podem trobar a Benet Tristany, Mossèn Benet.

Aquell assalt a Cervera el van fer tan sols uns 200 homes. Es van endur 90.000 rals del domicili del governador, armes, pólvora i tabac. Van proclamar: “*Viva la Constitución y Carlos VI, Unión y olvido del pasado. Fuera los franceses y marchemos unidos todos los españoles*”. Des de Londres, Carles VI, el comte de Montemolín, havia donat ordres que no volia la repressió dels contraris. Sembla que aquest fet bèl·lic, que s’avançà als plans del comandant carlí des de l’exili, fou el que va donar per denominar aquesta guerra com la dels “Matiners”. Després de Cervera, a la mateixa tarda, marxen cap a Guissona i cap a les muntanyes, on estaran inactius unes tres setmanes.

El capità general de Catalunya Manuel Bretón anirà a Cervera. Escriu: “*Rendido a la violencia de un dolor reumático... que experimenté en mi tránsito desde Barcelona a Solsona, y por lo crudo y riguroso de la estación, me hallaba en cama hacia quince días cuando en la noche del 18 se me dio conocimiento de la desgraciada ocurrencia de Cervera. Debilitado por la enfermedad, y sin fuerzas para sostenerme a caballo, hubiera dilatado por unos días más mi traslación a esta ciudad... me he hecho trasladar a hombros hasta esta ciudad, adonde llegué en la mañana del 21... El cabecilla Tristany, que ha tanto tiempo se oculta en las impenetrables madrigueras del escabroso país que le vio nacer, y donde la protección que encuentra en sus habitantes, le proporciona substraerse a cuantas pesquisas se han hecho para encontrarle; este jefe de bandidos y asesinos, que como el rayo no sale de entre las nubes que le ocultan sino para manifestarse con ruinas y estragos, quiso inaugurar su declaración de guerra con uno de aquellos golpes que parecen obra de la astucia...*”¹⁰. Aquí Bretón reconeix que hi ha una Catalunya interior que dona majoritàriament suport als carlins.

Com a conseqüència de l’assalt a Cervera, el president de la Diputació de Tarragona Francisco Belza, va ordenar als pobles “*redoblar su vigilancia al efecto de descubrir, detener y presentar... cuantas personas sospechosas se presenten en las poblaciones... y también que si se aprocsima algún grupo a los mismos, reúnan el somaten a toque de campañas... lo persigan y den parte sin demora a los puestos de la guardia civil, escuadras y rondas de seguridad y demás fuerza armada que está en movimiento para perseguirlos...*”¹¹.

Pocs dies després, el 20 de febrer, una partida carlina entra a Flix (Ribera d’Ebre). Es detecten captadors carlins per les zones de Falset, Gandesa i Tortosa. “*En el día 23 (de*

⁹ Pels fets rellevants d’aquesta guerra, a més de molts diversos textos que seran citats, m’he basat principalment en dos llibres: “La Guerra dels Matiners a Catalunya (1846-1849). Una crisi econòmica i una revolta popular” de Robert Vallverdú (Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 2002) i “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007).

¹⁰ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de març de 1847.

¹¹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 19 de febrer de 1847.

febrer) *el Comandante de la línea de Valencia detuvo a un paisano en el Coll de Balaguer por haberle encontrado con una escopeta y municiones sin la debida licencia...*. Del informe de la Guàrdia Civil del mes de febrer¹².

*“A Valls i durant el Carnaval, es va produir un enfrontament entre l'alcalde i alguns individus, amb garrotades, crits subversius, intervenció de les tropes i amb dues o tres detencions. D'aquesta esbatussada, considerem interessant reproduir una de les exclamacions que es van pronunciar, que textualment diu, al paradís a buscà armes...”*¹³. La nit del 4 de març uns revoltats *“gritando viva Carlos 6º y la Constitución de 1812, sorprendieron y saquearon la casa del Alcalde de Vilanova de Escornalbou...”*¹⁴. Se'n van endur *“cuatro cubiertos de plata con las iniciales J. M. y en más de cuarenta de latón plateados...”*¹⁵.

En la matinada del 7 de març, després d'una marxa d'unes 14 hores, la partida de Benet Tristany, junt amb les de Bartomeu Porredon dit “Ros d'Eroles” i Ramon Vilella, entren a Terrassa (Vallès Occidental). Una columna enviada des de Barcelona va caure en una emboscada al centre de la ciutat, produint-se alguns morts i ferits. Des de Terrassa, la partida de Benet Tristany va dirigir-se cap a Manresa i Súria (Bages), però sense entrar-hi doncs era perseguida per una columna governamental. Poc després, es van dividir les tres partides agafant diversos camins. Sabem que l'11 de març, la de Benet Tristany va entrar a Calaf.

Degut al mal estat de salut de Manuel Bretón, el 7 de març de 1847 Manuel Pavía es nomenat capità general de Catalunya. *“Los carlistas en armas seguían aumentando y no era fácil transitar por Cataluña, como lo comprobó personalmente Pavía, que para llegar a Barcelona tuvo que hacer su viaje disfrazado, por temor de caer en manos de los montemolinistas...”*¹⁶. Manuel Pavía disposava d'uns 25.000 homes. Eren molts enfront aquells 500 que eren la suma de les partides revoltades. Però no en tenia prou i va decidir incorporar les lleves de 1846 i 1847. També va posar guarnicions a llocs fixes fortificats i augmentà el nombre de columnes mòbils. Conseqüència: un increment del militarisme. També va promoure l'increment de confidents.

Durant els mesos de febrer i març de 1847, degut a la penúria general, hi havia força gent pels camins de Catalunya demanant caritat. Eren de totes les edats i sexes. S'agrupaven per famílies, per afinitats o per necessitat de no anar sols. No eren estrictament partides que guerrejaven, però sí que aturaven i demanaven o exigien alguns diners per viure, als carruatges que trobaven.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 22 de març de 1847, hi ha una circular generada per la pregunta de varis alcaldes sobre què cal fer amb els *“que sirvieron en las filas carlistas... que últimamente han llegado del extranjero... (sobre la) solicitud de los... pasaportes que necesitan para ausentarse de sus domicilios...”*. Com dèiem anteriorment, penso que alguns mont-rogens deurien haver marxat a l'estranger. Ara, ja sigui perquè han passat sis anys des del final de l'anterior guerra o perquè s'albirà una nova confrontació, alguns van tornar.

¹² “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 26 de març de 1847.

¹³ “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007), pàg. 321.

¹⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 12 de març de 1847.

¹⁵ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 7 d'abril de 1847.

¹⁶ “Historia del Tradicionalismo español” (volum XIX) de Melchor Ferrer, pàg. 99.

Durant el mes de març de 1847, hi ha algunes accions a Navès (Solsonès), Mediona (Alt Penedès) i la Bisbal del Penedès (Baix Penedès). En aquesta última fou la partida de Joan Forner dit “Griset de Cabra”. Per aquestes contrades també actuava una partida de 100 homes del frare Salvador de Santes Creus.

L’informe de la Guàrdia Civil del mes de març de 1847 explica: “*En el día 26 un cabo y cinco guardias... practicaron un reconocimiento en la villa de Cornudella, detuvieron dos vecinos por indicios de haber formado parte de las gavillas de ladrones que entraron en Vilanova de Escornalbou y Margalef (Priorat), y con algunos cartuchos de pólvora que les encontraron los pusieron a disposición del Juzgado... en los restantes días del mes han prestado además de estos servicios el de rondas por la carretera, conducción de presos, reconocimiento en varios puntos...*”¹⁷. Aquí tracta de “gavillas de ladrones” a aquells que hem vist que el 4 de març a Vilanova d’Escornalbou cridaven “viva Carlos 6°”.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 26 de març, el capità general Manuel Pavía ordena: “*Como uno de los medios de contener en lo posible la incorporación a las filas carlistas de los jóvenes que incautamente se dejan alucinar por las pérfidas sugerencias de los emisarios que bajo mentidas apariencias recorren los pueblos, he creído conveniente autorizar... para que tan luego llegue a su noticia la desaparición de sus casas de alguno de dichos mozos... proceder al arresto de sus respectivos padres y que sean conducidos presos a esa capital; en la que cuidará... se les asista con seis reales diarios a cada uno por cuenta del pueblo a que pertenezca que se exigirá del ayuntamiento del mismo, con objeto de atender a su subsistencia mientras estén presos, que será hasta la presentación de sus hijos...*”.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 3 de maig, hi ha detallat una acció, el 29 d’abril, a Torroja (Priorat). Una partida “*mató a uno e hirió a otro, prendió y se llevó a Marimón... para ecsigirle un crecido rescate, dirigiéndose hacia el Monsant; sin que hasta el día se haya podido averiguar su paradero...*”. Diu que aquell era “*el hacendado José Antonio Marimón*”. En el “Boletín...”, del 5 de maig, hi ha una informació de l’alcalde de Torroja dient que aquest segrestat havia tornat al poble “*estenuado y abatido... fugado de una caverna sita en el término de Farena (Alt Camp) ...*”.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 12 de maig de 1847, s’hi publiquen el nombre d’habitants de cada poble¹⁸. Mont-roig en té 2.480¹⁹.

El jutjat de Balaguer cita a “*Pedro Sorribes (a) lo Guercho de Ratera, gefe que se titulaba de los llamados matines²⁰ en el día siete de abril último cuando invadieron esta ciudad, natural del pueblo de Pelagalls (del municipi de Plans de Sió, a la Segarra), contra quien estoy procediendo criminalmente por haberse apoderado de algunos fondos de la Hacienda nacional, y mandado abrir las puertas de Alfolí²¹ de la sal para*

¹⁷ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 21 d’abril de 1847.

¹⁸ A “Evolució de la població de fet”, publicada pel IDESACT, s’hi diu que el 1857 eren 2.423 habitants.

¹⁹ Riudoms: 3.016, Cambrils: 2.205 i Montbrí: 1.278.

²⁰ “Matiners”.

²¹ Magatzem de sal.

*que la estrajeran y se la llevasen los vecinos pobres de la presente ciudad...*²². Era una d'aquelles accions on els carlins intentaven atreure la població als seus interessos.

El 9 d'abril de 1847, el capítost carlí Joan Forner dit "Griset de Cabra" fa una crida a favor de Carles VI. El 22 d'abril trobem la partida de Benet Tristany a Organyà (Alt Urgell) on van destruir el fortí i el 2 de maig a Montsonís (la Noguera).

*"A mitjans d'abril van posar un pasquí a la plaça de Reus, format per un pal amb un pa en la seva punta i un punyal en la meitat de la vara, conjuntament amb la inscripció, sino bajas me levanto, com una referencia a l'elevat cost que tenia el pa en aquesta ciutat..."*²³.

El 2 de maig, es produeix l'assalt a la casa del rector de Batea (Terra Alta) a càrrec de tres homes armats amb pistoles que se'n van endur 11.000 rals.

Tornem a trobar Mont-roig. "Diario de Barcelona", del 4 de maig: *"La escuadra de Riudoms procedió en la noche del 24, y en el pueblo de Monroig a la detención de José Mestre, Francisco Bou y José González, naturales del mismo, por haberles ocupado al primero un sable y un cuchillo de monte con su vaina, al segundo una navaja de resorte de dos palmos y medio de larga, y al tercero una pistola cargada, cuyos presos y armas fueron conducidos al Sr. Comandante general de la provincia de Tarragona"*. Deurien estar a punt d'incorporar-se a alguna partida carlina.

El 4 de maig, el capità general Manuel Pavía surt de Barcelona per a una campanya militar en la recerca de Benet Tristany. L'endemà estava a Igualada, el 7 de maig a Cervera i el 9 a Agramunt. El 14 de maig, des de Cardona, publica una circular on prohibeix que s'anomeni "matiners" als revoltats i ordena que siguin denominats "facciosos" o "latro-facciosos"²⁴. Vulgui o no vulgui, els hi diran "matiners". A continuació, anirà a Solsona.

El 15 de maig, Benet Tristany, que havia dispersat la majoria de la seva partida, feia nit en un mas a Llanera, terme de Torà (Segarra). Bartomeu Porredon, dit "Ros d'Eroles", va anar a un altre mas del terme de Clariana de Cardener (Solsonès). Algú els va delatar a les autoritats. A la matinada del 16, tropes governamentals van assaltar aquest mas i van matar "Ros d'Eroles" a cops de baioneta i van fer tres presoners. D'altres tropes també van assaltar el mas on estava Tristany. Aquest, junt amb d'altres tres presoners, el van conduir a Solsona²⁵. El matí del 17 de maig de 1847, en un consell de guerra, foren condemnats a mort Benet Tristany dit "Mossèn Benet" i aquells tres presoners. A un d'ells, que era molt jove, Jaume Noguera dit "el Nen de Solsona", se li va commutar la pena. Els altres dos condemnats eren: Valeri Roca, gendre del "Ros d'Eroles" i Josep Rossell, capellà i encarregat de cobrar contribucions. Benet Tristany va dir que els seus

²² "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 7 de juliol de 1847.

²³ "Matiners (febrer 1847-febrer 1848)" de Josep M. Ollé Romeu (2007), pàg. 279.

²⁴ El terme "latrofacioso" que s'usava els segles XVIII i XIX procedia de la conjunció de les paraules "latrocinio", que és l'acció pròpia d'un lladre i "facció", que defineix un grup violent. Aleshores, "latrofacioso" seria aquell que es dedica a robar en grup.

²⁵ La descripció detallada està al "Boletín oficial de la provincia de Tarragona", del 19 i 20 de maig de 1847.

nebots²⁶ es revenjarien. També van afusellar el cadàver de Bartomeu Porredon dit “Ros d’Eroles”. Tots els cadàvers van estar exposats durant hores en un lloc públic. Aquell mateix dia, Manuel Pavía concedia un indult a tots els membres de partides que no fossin comandaments. Cap al 23 de maig, Manuel Pavía s’instal·la a Manresa (Bages).

Mort Benet Tristany, el cap de totes les partides carlines, el succeeix com a màxim responsable Ignasi Brujó, que delega en Josep Borges dit “Borgetes”. En aquell moment els caps més rellevants que hi havia a Catalunya eren: Rafael Tristany Parera, Josep Puig dit “Boquica” de Castellar de n’Hug, Ramon Vilella de Sanauja, Joan Castells dit “el Gravat d’Àger”. A Tarragona: Joan Forner dit “Griset de Cabra” i Josep Borges dit “Borgetes”. A l’Urgell: Pere Sorribes dit “el Guerxo de Ratera”. A Vic i Olot: Pere Grau dit “l’Estudiant del Grau”. A Barcelona i Mataró: Bartomeu Poses dit “l’Estudiant Poses”.

Hi ha petites partides a Igualada, Manresa i la Seu d’Urgell. Rafael Tristany, el nebot de Benet Tristany, amb Salvador Cendrós (que s’havia fugat de Tarragona) entren a Montblanc i s’enduen 35 voluntaris carlins. Cap a finals de maig, la partida de Salvador Cendrós estava per les rodalies de Reus. El 25 van entrar a Vilaplana i el 28 a Alcover. Joan Forner dit “Griset de Cabra” va bloquejar Falset. Aquestes partides s’ajuntaven o es separaven segons convingués. També continuen els actes de pillatge fets per gent propera als “matiners”. *“El 23 de maig, en un mas del terme de la Mussara, els facciosos van maltractar els seus habitants, d’un tret van ferir una noia i se’n van emportar una altra... També hem localitzat... una petita banda de lladres que operava en el Priorat... les fonts indiquen que prosseguien les extorsions en les cases de pagès del Camp de Tarragona...”*²⁷.

Cap a finals de maig, trobem a Joan Forner dit “Griset de Cabra” voltant pels pobles del Penedès. El 29 de maig, la partida de Miquel Vila dit “Caletrus”, d’uns 150 homes, entren a Vilanova i la Geltrú. Josep Borges amb 300 homes creua l’Ebre i ataca Fraga (Baix Cinca). Molts homes marxen dels pobles per engrossir les partides.

Manuel Pavía, enfurismat perquè no s’havia oposat resistència a l’entrada dels “matiners” a Vilanova i la Geltrú (Garraf), va ordenar la detenció i el trasllat a Barcelona de la meitat de l’Ajuntament i multar els 10 primers contribuents de la població. Com que aquests no van voler pagar, també els va dur a Barcelona. Fins que no van pagar no els va deixar lliures.

El 30 de maig el capità general de Catalunya Manuel Pavía torna a Barcelona després d’una campanya militar per Catalunya. Aquest, va considerar que no era apropiat, en aquell moment, executar la llei general que s’havia aprovat el 4 de maig de 1847. Era la que corresponia a 1846. Però, el 15 de juny de 1847, el cap polític de Tarragona, Francisco Belza, la va ordenar a la seva demarcació. Llavors, l’objectiu dels carlins fou aconseguir un aixecament a Tarragona contra les quintes.

A més, hi havia aldarulls degut a incidents laborals. Per exemple, a Valls (Alt Camp) *“el dia 12 (de juny) van aparèixer uns pasquins contra dos fabricants, per voler*

²⁶ Els nebots de Benet Tristany eren: Rafel Tristany Parera (1814-1899), Ramon Tristany Parera (1815-1880), Anton Tristany Parera (1818-1855), Joan Tristany Parera (1820-1882) i Miquel Tristany Parera (1826-1848).

²⁷ “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007), pàg. 105.

*rebaixar els salaris. El dia següent, van trobar-se pintades a les portes de les cases d'alguns industrials, on es podia veure un cap amb banyes... Al matí del dia 21 de juny, en una fàbrica de vapor, hi havia un rètol amb la inscripció. Me cago en Déu, volem cremar tots els talers macanichs...*²⁸.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 21 de juny de 1847, s’hi publiquen les informacions sobre els electors de cada poble. Diu que Mont-roig té 546 “vecinos”, recordarem que dèiem que tenia 2.480 habitants²⁹; aquells eren caps de família³⁰. Els electors contribuents eren 108. Els elegibles 72. Ben pocs pels seus 2.480 habitants. Hi havia dos districtes electorals al poble. I, a més de l’alcalde, li tocaven 2 tinents d’alcalde i 9 regidors; es a dir, era un Ajuntament de 12 càrrecs.³¹

El 21 de juny “*a las siete de la tarde... tres hombres armados sorprendieron en las inmediaciones de la masía de Bové a D. Joaquín Borrás*³² *hacendado y comerciante de Reus, que regresaba a aquella ciudad desde una casa de campo que tiene en el término de Constantí y se lo llevaron...*”³³. Tropes, guàrdia civil i somatén van sortir en la seva recerca. El dia 23 va tornar a Reus. En aquests casos, mai es sabia si s’havia pagat el rescat. Sembla que l’alcalde de la Mussara no va col·laborar prou en la recerca d’aquell i li van imposar una multa de 2.000 rals. El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, de l’1 de novembre de 1847, uns quatre mesos després, publicava els noms dels que es creia que ho havien fet i se’ls reclamava que es presentessin al jutjat de Tarragona: “*Manuel Anguera (a) Cervil de Prades, a Franciseo Aixalà (a) Basteret de Prades, a Juan Bautista Soler (a) Llop de Aleixar y a Miguel Caballé (a) Grabat de Ciurana...*”. Afegia que aquell: “*le dejaron en libertad mediante una gruesa suma de rescate...*”. Es reconeix que hi va haver rescat.

*Relacionat amb aquest fet, Jaume Aragonès (a) Currutaco, natural d’Alforja, es va presentar a l’alcalde del seu poble, per organitzar un grup per combatre el bandolerisme, que no tardà massa temps a convertir-se en una nova partida montemolinista...*³⁴. És a dir, una partida que seguia les instruccions del comte de Montemoulin, Carles VI.

Les partides de Ramon Vilella, Joan Forner dit “Griset de Cabra”, Pere Sorribes dit el “Guerxo de Ratera”, Salvador Cendrós i d’altres es van unir per preparar una acció contra la columna governamental establerta a Valls (Alt Camp), comandada per Fulgencio Smith, i ocupar Valls. A continuació, marxarien cap a la ciutat de Tarragona. Eren uns 300 homes mal armats i poc avesats en la tàctica militar. El 23 de juny hi va haver una topada a la muntanya de Montagut, al terme de Querol (Alt Camp). El comandant de les tropes governamentals explicava: “*dando las tropas de mi mando repetidas cargas a la bayoneta a vanguardia, retaguardia y flancos, pues por todos tenía enemigos, perdiendo en una de ellas mi caballo que quedó muerto en el campo... Después de 3 horas de un vivo fuego que he sostenido para desalojarle de la escabrosa*

²⁸ “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007), pàg. 341.

²⁹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 12 de maig de 1847.

³⁰ A “Evolució de la població de fet”, publicada pel IDESACT, s’hi diu que el 1857 eren 2.423 habitants.

³¹ Riudoms: 1058 “vecinos” / 110 electors / 73 elegibles / 2 tinents d’alcalde / 9 regidors / total 12 / 2 districtes electorals, Cambrils: 508 / 104 / 69 / 2 / 9 / 12 / 2 i Montbrió: 270 / 81 / 54 / 1 / 6 / 8 / 1.

³² Joaquim Borràs Compte era un important comerciant i polític liberal de Reus. Havia estat diputat a Corts el 1837.

³³ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 25 de juny de 1847.

³⁴ “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007), pàg. 115.

*cordillera... conseguí por medio de una carga general a la bayoneta, desalojarlos de todos los puntos que defendían dispersándose en pequeños grupos que he perseguido hasta las inmediaciones de Querol. La pérdida del enemigo es de 21 muertos...*³⁵. Els “matiners” van haver de dispersar-se. Després, van anar recorrent diverses poblacions del Camp de Tarragona: Alforja, l’Espluga de Francolí, Cornudella, Poboleda... Creant l’alarma, sobretot, a Reus. A continuació, algunes partides es van endinsar cap al Penedès creant inquietud al capità general, Manuel Pavía.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 25 de juny de 1847, en un suplement, s’explicava les millores fetes a la presó del partit de Falset: *“Recibieron el último semestre del año prócsimo pasado una mejora tan considerable... Los calabozos húmedos, sucios y sin ventilación a que estaban reducidos, y donde se hacinaba el considerable número de presos que siempre había en ellos, se han convertido en habitaciones espaciosas y ventiladas que reúnen todas las circunstancias de comodidad y seguridad que requiere esta clase de establecimientos...”*. A continuació hi ha les donacions que han fet els pobles del districte. En general, a més de diners, uns han aportat fusta, rajoles, calç i guix; d’altres, cavalleries per transportar materials. Algun paleta, fuster i ferrer hi van treballar gratis. Mont-roig va donar tan sols 114 rals.

Aquelles incursions de les partides del Camp de Tarragona van determinar que Manuel Pavía sortís de Barcelona, el 27 de juny, en una nova campanya militar. El 28 estava a Molins de Rei (Baix Llobregat), el 30 a Torrelles de Foix (Alt Penedès), l’1 de juliol al Pont d’Armentera (Alt Camp) i el 2 a Montblanc (Conca de Barberà). Aquí va recordar que les fortificacions de cada poble les havien de sufragar els Ajuntaments i l’Estat. En uns dos anys i escaig es varen fortificar més de 150 viles. A més, els soldats de la fortificació sovint havien d’allotjar-se a les cases dels veïns del poble. Ho havíem vist a l’obra de teatre, ambientada a la Primera Guerra Carlina, “La Verge de la Roca” de Pere Antoni Torres Jordi. Això duia tensions entre uns i altres, a deteriorar les relacions entre els veïns del poble i aquells soldats que, majoritàriament, parlaven castellà i difícilment entenien.

El 5 i 6 de juliol Manuel Pavía estava a Sarral (Conca de Barberà) i, des d’aquí, anà a Santa Coloma de Queralt (Conca de Barberà), i el 8 i 9 a Cervera (la Segarra). El 10 de juliol, va destituir Francisco Belza com a cap polític de Tarragona, doncs pensava que havia estat el causant del desori d’aquelles setmanes amb aquella lleva que havia ordenat. El 12 i 13 de juliol el trobem a Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès) i el 18 torna a Molins de Rei (Baix Llobregat). Mentre, algunes partides carlines rondaven per Alforja (Baix Camp), La Secuita (Tarragonès), Vilabella (Alt Camp) o Rodonyà (Alt Camp). El 7 de juliol, Joan Forner dit “Griset de Cabra”, entrava a La Riba (Alt Camp). La zona dreta de l’Ebre estava gairebé lliure de forces liberals. Hi ha partides carlines que recorrien tot aquell territori: Xerta, Horta de Sant Joan, Prat de Comte... El 5 de juliol, una partida d’uns 80 homes comandada per Pere Sorribes dit el “Guerxo de Ratera” i Salvador Cendrós van ocupar Vinebre (Ribera d’Ebre). Van destruir la làpida de la Constitució i es van endur diners i tabac. A continuació, van anar a la Torre de l’Espanyol (Ribera d’Ebre) on van haver d’enfrontar-se a una columna isabelina. El resultat fou que els “matiners” van haver de dispersar-se, deixant algun mort.

³⁵ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 25 de juny de 1847.

Són temps en què es barregen accions guerrilleres dels “matiners” amb les dels malfactors. *“Els atacs del 2 de juliol a la carretera de Cervera a Igualada, el 6-7 de juliol a les rodalies de Castellolí i el de l’11 de juliol en el terme dels Monjos, són esdeveniments de caràcter bèl·lic, en canvi el lladroneig efectuat contra el correu, entorn del 17 de juliol i en el terme de Vimbodí, forma part del món del bandolerisme”*³⁶.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 9 de juliol de 1847, hi ha la informació sobre l’elecció dels diputats provincials. Mont-roig, del districte de Falset, té 15 electors³⁷. Per ser diputat provincial calia tenir més de 25 anys i *“una renta anual procedente de bienes propios que no baje de 8000 reales, o pagar 500 de contribuciones directas... Residir y llevar a lo menos dos años de vecindad en la provincia, o tener en ella propiedades por las cuales se paguen 1000 reales de contribuciones directas...”*. Només ho podien ser les persones adinerades.

L’11 de juliol una partida carlina intercepta el correu entre València i Barcelona a les rodalies de Vilafranca del Penedès³⁸. Per solucionar aquests casos, el capità general de Catalunya Manuel Pavía ordena que *“todos los pueblos que... están próximos por derecha e izquierda a la carretera desde Amposta a Molins de Rey... tendrán establecidos oportunamente a la hora que pasan los correos... casas o parages convenientes desde donde pueda descubrirse el terreno, los vigilantes necesarios, a fin de que en el caso de descubrirse los latro-facciosos, avisen a los respectivos pueblos, los que en el momento tocarán a somaten...”*.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 19 de juliol, hi ha les aportacions que cada poble subministra a l’exèrcit. Ara hi tornem a trobar Mont-roig amb 344 racions de pa, per un valor de 404 rals; normalment no hi apareix. És el 12è poble de la relació de 24. Els tres primers són: Cambrils amb 2.788, Falset 2.532 i Amposta 2.521 rals, sumant les aportacions en pa, civada, palla i llenya.

L’1 d’agost, la partida del Joan Forner dit “Griset de Cabra”, d’uns 200 homes, va atacar el fortí de la Bisbal del Penedès (Baix Penedès), destruint-lo després d’un combat d’unes quatre hores. També per aquests dies, la partida de Jaume Aragonès dit “Currutaco” va entrar a Alforja (Baix Camp), segrestant l’alcalde, un regidor i l’administrador de correus. El 4 d’agost, Salvador Cendrós, amb uns 80 homes, entrava a Tivissa (Ribera d’Ebre). Pels voltants, hi havia la partida del tivissenc Josep Brú dit “Basquetes”. El 6 d’agost, van segrestar un ric propietari de la Selva del Camp (Baix Camp). Aquests fets feien que les persones acabalades es refugiessin a les ciutats, com Tarragona, Reus o Valls. El 17 d’agost, la partida de Jaume Aragonès dit “Currutaco” va tenir una topada a Vallmoll (Alt Camp), perdent dos homes. El mateix dia, la del Joan Forner dit “Griset de Cabra” entrava a Pont d’Armentera (Alt Camp). El 20 d’agost, Jaume Aragonès, dit “Currutaco”, entrava a Vila-seca (Tarragonès) i s’enduïa diners i tabac. El jutjat de Tarragona reclamava que es presentessin *“Jaime Aragonés (a) Currutaco de Alforja, Juan Badia (a) Telleret de Villaseca, y Pedro Salvador y Castro (a) Tautas de Villaseca, para que dentro dicho término se presenten en las cárceles de esta capital... (por) haberse llevado al estanquero de la misma...”*³⁹.

³⁶ “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007), pàg. 125.

³⁷ Cambrils: 25, Montbrí 25 i Riudoms 15, tots del districte de Reus.

³⁸ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 28 de juliol de 1847.

³⁹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 13 de setembre de 1847.

El 21 d'agost, el capità general Pavía va multar l'Ajuntament de Botarell (Baix Camp) per permetre l'entrada de facciosos. Per aquestes dates *“els carlins van entrar en les poblacions de... Montbrió i Riudoms...”*⁴⁰. També ho varen fer, entre d'altres, a varis pobles de l'Alt Camp: el 23 a La Riba, el 25 a Bràfim i el 29 a Vila-rodon. Al Priorat la partida de Salvador Cendrós tenia camp lliure. Entrava, quan li convenia, a Gratallops, Torroja o Els Guiamets. Aquesta partida va tenir, el 29 d'agost, un xoc amb forces governamentals a Tivissa (Ribera d'Ebre). Durant aquest període, les principals actuacions dels “matiners” es fan a la demarcació de Tarragona. A finals d'agost de 1847, les partides montemolinistes sumaven uns 1.000 homes. Però, en poc temps, s'elevarien fins a 3.000.

Ara trobem una informació relacionada amb Mont-roig. És del “Eco del Comercio”, del 22 d'agost: *“He aquí la carta que de la villa de Cambrils en el campo de Tarragona... Cualquiera creería que lo del Principado se cura con agua bendita, y que realmente no hay más que cuatro docenas de foragidos que deben su salvación a la escabrosidad de los montes. También se persuadiría cualquiera, que verdaderamente se hallan acosados por columnas, sufriendo una viva persecución, y que no se les deja un momento de descanso etc. etc. Pero todo lo contrario sucede; las columnas aturcidas ya, nada pueden con los facciosos; estos se hacen dueños de todo el país, y si algún choque hay es porque la facción busca a la tropa, y no está a aquellos. Es menester que se desengañen los señores gobernantes, pues para cortar el vuelo a la facción no hay más recurso que armar pronto y muy pronto a la milicia nacional, y formar en seguida cuerpos francos... Por más tropas que vengan, nada alcanzarán... lo que se ha logrado es aumentar considerablemente el número de facciosos, pasándose muchos... a las facciones de Grisset⁴¹, Cendrós y Vilella; efectuándolo al mismo tiempo centenares de jóvenes de unos y otros pueblos. Estos días la facción compuesta de unos 600 hombres atacó a la columna... entre Margalef y Cornudella, causándola seis muertos y porción de heridos, sin que la facción tuviera un solo herido; y se puede asegurar que a no haber corrido en su auxilio una de las columnas que operan en la provincia de Lérida, no queda un soldado para contarle. Ayer durmió en Poboleda la facción de Cendrós en número de 200 hombres, efectuándolo en Cornudella la de Vilella de igual fuerza, y el Currutaco⁴² con 100 hombres en Monroig. En obsequio de la verdad se ha de confesar que el comportamiento de la facción expresada en todas partes es el más ejemplar, a nadie incomodan, y en sus filas no admiten a criminal alguno; al contrario, al que roba valor de cuatro reales lo fusilan...”*. Vèiem que Mont-roig, com a vila majoritàriament carlina, no la trobem assaltada o ocupada pels “matiners”. Però sí que allotja la partida del Jaume Aragonès, dit “Currutaco”, d'Alforja. Com també ho fan Poboleda i Cornudella.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 25 d'agost de 1847, el sergent de carrabiners de Torredembarra informa que *“tres individuos del Cuerpo que fueron hechos prisioneros en el Francás (platja al sud de Comarruga) el día 18... han sido fusilados por los facciosos... según le ha manifestado un bagajero que iba con ellos y presencié la escena... sin que pudiesen ablandarles las súplicas... se abrazaron y en esta disposición les hicieron fuego sin darles lugar más que para rezar el credo...”*.

⁴⁰ “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007), pàg. 158.

⁴¹ Joan Forner dit “Griset de Cabra”.

⁴² Jaume Aragonès dit “Currutaco”.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 6 de setembre, hi ha la quota per la “*renovación del vestuario de las Escuadras de Cataluña*”. A Mont-roig, li tocaven 614 rals⁴³. El 12 de setembre de 1848 es produeix la substitució, com a capità general de Catalunya, de Manuel Pavía per Manuel Gutiérrez de la Concha, Marquès del Duero.

Durant setembre i octubre de 1847 augmenten les activitats de les partides. Estem en el punt culminant de l'activitat al Penedès, Camp de Tarragona, Conca de Barberà, el Priorat i les Terres de l'Ebre. Salvador Cendrós i Jaume Aragonès, dit “Currutaco”, recorren pobles de la dreta de l'Ebre intentant que s'aixequin, però són sorpresos per les tropes i han de creuar ràpidament el riu tornant als seus territoris més habituals. El 17 de setembre, entre Mont-ral i la Mussara (Baix Camp), hi ha una topada de la partida del Jaume Aragonès, dit “Currutaco”, on perdrà dos homes.

Antonio Pirala cita una comunicació del capitost Josep Borges dit “Borgetes” “*en la que manifestaba que, noticioso de que divagaban varios individuos con el supuesto nombre de matines⁴⁴, cometiendo tropelías en algunos puestos de la provincia que mandaba (Tarragona), prevenía a las justicias de los pueblos que prendieran a todo el que bajo el nombre de matiné exigiera, pidiera o robase cualquier cosa, por ínfima que fuese, y lo presentase al jefe de partida más inmediata...*”⁴⁵.

El 24 de setembre de 1847 hi ha un intent de segrest a Mont-roig. Ho relata el “Eco del Comercio”, de l'1 d'octubre. La notícia està datada el dia 25. “*Parece que los facciosos se han resuelto a robar descaradamente, pues hasta ahora lo hacían con todo el sigilo posible... En esta población se han presentado tres o cuatro veces, pero siempre de noche, y han estado poco tiempo, acordándose sin duda que la primera vez que vinieron, el comandante del destacamento del fuerte, el teniente don Salustiano Storch⁴⁶, al mando de 20 soldados solamente del regimiento de Zaragoza y por consiguiente sin poder sacar del fuerte más que 14, los atacó con el mayor arrojo obligándoles a tirar armas y otras prendas en su precipitada fuga; pero cuando nos demostró dicho caballero oficial el valor y el interés que toma por los vecinos de esta, fue en la velada de ayer, que habiéndole avisado que los facciosos robaban y trataban de llevarse a don Juan Rom, comerciante y hacendado de esta, sin atender a que la casa atacada está en el extremo más distante del fuerte, y que solamente el número de los facciosos vistos enfrente la misma era cuando menos mayor que el de la gente de que podía disponer, no dudó un momento en salir del fuerte, atacarles y perseguirles, salvando la vida y la fortuna de dicho Rom. Los liberales de esta villa, ya que de otro modo no nos permite nuestra posición premiar como se deben las bellas prendas del valiente militar que manda el destacamento de esta villa, deseamos que sean públicos estos hechos, mientras gestionamos... que no se le releve por ahora, y si es posible se aumente el número de soldados que tiene a su mando, lo que si se consiguiera no dudamos que este valiente oficial alejaría de esta villa y su alrededor las bandas de latro-facciosos que nos infestan...*”. Sobre aquest mont-roigenc Joan Rom hi ha una

⁴³ Riudoms: 1.234, Cambrils: 1.027 i Montbrió: 438 rals.

⁴⁴ “Matiners”.

⁴⁵ “Segunda parte de la guerra civil: Anales desde 1843 hasta el fallecimiento de Don Alfonso XII”, pàg. 433.

⁴⁶ Aquest oficial Salustiano Storch el tornem a trobar com a “*jefe de día del Servicio de plaza del 8 de agosto de 1862*” de Barcelona, llavors capità del regiment d'infanteria de “León”, al “Diario de Barcelona” del mateix dia.

citació en el llibre “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués dit “Melitino”, pàg. 197: “L’any 1840, Joan Rom i Bargalló fabricava aiguardent...”.

En aquell diari també s’hi diu: “*la casa atacada está en el extremo más distante del fuerte...*”. Recordarem que aquella església nova havia tornat a aturar la seva construcció el 1845. Dèiem: “*Desde dita fecha ja no s’hi treballà mes... Y aixís quedà... Se li diu Fort, perquè en las guerres civils passades (les guerres carlines) ha servit de guayta, fortificació ó cuartel del partit lliberal...*”⁴⁷. Aquest “Fort” és el “fuerte” que cita aquella notícia. Aquella “*casa atacada*” deu correspondre a la que s’esmenta en el llibre “Guspines (de la història de Mont-roig)” s’hi diu: “*cal esmentar la fabriqueta d’esperit, que existia en l’època de la meva infantesa (cap el 1910), que tenia el Pepito Rom Aguiló a la part del darrera de la seva casa (avinguda de Reus núm. 5)...*”⁴⁸. Estava fora muralla, més enllà del “Portal d’Avall” (del portal que ara hi ha a l’inici de l’actual carrer Major). Per cert, aquest portal no era tal com ara el coneixem. Diu Francesc Riba i Mestre a la seva “Història de Mont-roig”: “*una de les obligacions que tenia el contractista, era de fer nou aquest portal, tal com està, i a sobre una habitació per als guàrdies del portal que va ser derruïda anys endarrera per tal que tingués més àmbits el carrer major, i deixaren només l’arc tal com està... Jo encara he vist una de les dues portes d’aquest portal, que era molt reforçada, i un ferro vulgarment dit un berrat...*”⁴⁹. Així doncs, tenim constància que hi havia una habitació per vigilar fora muralla, el que era el primer raval, les dites “cases noves” de l’ara carrer Riba i Mestre.

Quatre dies després d’aquell 24 de setembre, que intentaven segrestar Joan Rom, tornen els “matiners” a Mont-roig, potser com a revenja. “Diario de Barcelona” del 5 d’octubre: “*El 28 a las seis y media de la mañana entraron en Montroig en número de 100 ocupando la calle del Arrabal donde no alcanza el fuego del fuerte. Inmediatamente el teniente comandante D. Salustiano Storch salió con un soldado tan solo, a practicar un reconocimiento, en la calle Mayor, continuación de la que ocupaban los enemigos... bastando esto para causar una alarma a los facciosos, que corriendo a escape echaron armas y se escondían algunos; luego supieron que no había sido nada, mas saliendo de la población rompieron el fuego contra el fuerte, el cual contestó causando la herida de un faccioso...*”. Aquest “*calle del Arrabal*” deu ser l’actual Riba i Mestre.

En el “Eco del Comercio”, del 8 d’octubre, hi ha una carta enviada des de Mont-roig que amplia la informació anterior. “*A las seis y media de la madrugada en número como de 100 ocuparon la calle llamada Arrabal, donde no alcanza el fuego del fuerte, mandaron un recado al comandante amenazando con pegar luego a la población en caso de disparárseles algún tiro... Inmediatamente el teniente comandante don Satustiano Storch salió con un soldado tan solo a practicar un reconocimiento en la calle Mayor... y los facciosos con dicha salida tuvieron tal alarma que corriendo a escape echaban armas y se escondían algunos, luego supieron que no había sido nada, ello no obstante le costó al cabecilla Maciá⁵⁰ que los mandaba... los soldados tiraron algunos tiros, pero ellos creyeron sin duda prudente la retirada atendido el genio del valiente que manda el destacamento... Según después se ha sabido el cabecilla*

⁴⁷ “Josep Savall Ferrando i una història de Mont-roig” de Glòria i Josep Maria Savall Solé, pàg. 86.

⁴⁸ “Guspines (de la història de Mont-roig)” (Edicions Marré / Associació de Veïns Muntanya Roja, 2010), pàg. 27.

⁴⁹ Pàg. 61.

⁵⁰ Josep Trepal dit Maciá.

*Currutaco*⁵¹ se hallaba escondido en la inmediación...”. Més: “El 28 de setembre es va desfermar un combat pels carrers de Mont-roig, contra uns 100 carlins comandats per Josep Trepal (a) Macià, que estaven recolzats pels homes de Currutaco, mentre l’1 d’octubre els insurgents van entrar a Montbrió, on van exigir diners a l’Ajuntament i van segrestar un propietari, que alliberaren després de pagar una quantitat...”⁵².

En la relació de pobles que subministren a “*las tropas del Ejército, Guardia civil y Escuadras de Cataluña*” durant els mesos de juliol, agost i setembre de 1847, Mont-roig és el poble 19è d’una llista de 36. L’import total, entre racions de pa i palla, és de 337 rals. Els tres primers pobles són: Cornudella amb 5.684, Ulldemolins 2.111 i La Fatarella 2.092 rals. Cambrils, que gairebé sempre estava en els primers llocs, ara sols aporta per valor de 528 rals. En la relació dels mesos d’octubre i novembre, Mont-roig és el poble 13è d’una llista de 44. L’import total, entre racions de pa i civada, és de 351 rals. Els tres primers pobles són: Cornudella amb 9.112, La Bisbal de Falset 2.379 i Ulldemolins 2.672 rals. Ara, Cambrils aporta per valor de 440 rals. A més, en el subministrament a “*destacamentos*” (deu ser als de les fortificacions de cada poble) dels mesos de setembre i octubre, sols hi consten 4 pobles: Pont d’Armentera amb 312, Mont-roig 247, La Sènia 2.256 i Cornudella 24 rals⁵³. Això indica que la guarnició de Mont-roig era rellevant.

El 2 d’octubre de 1847 comença la campanya militar del nou capità general Manuel Gutiérrez de la Concha. Primer va anar a Granollers, Vic i Olot. El dia 22 era a Barcelona i el 26 tornava a sortir cap a Manresa, Vic i Solsona. Pensava fer una gran batuda amb l’ajut de civils armats als pobles, però el 9 de novembre tornen a nomenar Manuel Pavía capità general de Catalunya.

A la zona d’Osona (Taradell, Tona i Collsuspina) hi havia les hostilitats de la partida de Marcel·lí Gonfaus, dit Marçal.

“Diario de Barcelona” del 12 d’octubre: “*En Falset se presentó al comandante militar acogiendo al indulto el faccioso José Bernet*⁵⁴ *natural de Monroig*”. Per aquestes dates el general Manuel de Enna passa a ser el comandant militar de Tarragona. Al Camp de Tarragona continuaven les accions dels “matiners”. Per exemple, el 16 d’octubre Jaume Aragonès dit “Currutaco” va entrar a Riudecols (Baix Camp) i, a continuació, a l’Aleixar (Baix Camp). També tornen de França alguns antics caps carlins, rellevants a la Primera Guerra Carlina, com Antoni Carré dit “Favot”, d’Alcover, o Josep Ribas, de Castellvell. El primer està documentat en la batussa de Vilaverd (Conca de Barberà) el 24 d’octubre. El 27 d’octubre uns 20 homes van entrar al cafè Samà de Vilanova i la Geltrú (Garraf) amb la intenció de segrestar algun dels “americanos”⁵⁵ que regularment hi anaven a passar l’estona. Es va produir un tiroteig i van haver d’abandonar. El 2 de novembre uns 200 homes del Jaume Aragonès dit “Currutaco” i Salvador Cendrós van creuar l’Ebre per Benifallet (Baix Ebre). Van estar unes setmanes voltant pels pobles del marge dret demanant contribucions. A Horta de

⁵¹ Jaume Aragonès dit “Currutaco”. Hem vist anteriorment com aquest s’havia allotjat a Mont-roig (el “Eco del Comercio” del 22 d’agost de 1847).

⁵² “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007), pàg. 172.

⁵³ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 7 de febrer de 1848.

⁵⁴ Possiblement sigui Josep Vernet.

⁵⁵ Emigrants que havien retornat de Cuba. Molts ho feien en una bona posició social i econòmica.

Sant Joan se'n van endur l'alcalde. Finalment, perseguits per columnes governamentals van retornar a l'altre banda del riu.

D'igual manera com va passar a la Primera Guerra Carlina (1833-1840), ara, durant uns mesos, gairebé no hi ha notícies al "Boletín oficial de la provincia de Tarragona", de la guerra dels "Matiners". Millor no publicar males notícies. Haurem d'arribar al "Boletín..." del 8 de novembre de 1847, per trobar una anàlisi de la situació fet per José Aleu, "Gefe político de Tarragona": "*Se han destinado a esta provincia fuerzas del ejército mandadas por el brigadier Sanz para el exterminio de los rebeldes... su activa persecución ha obligado a pasar el Ebro a la partida de latro-facciosos más numerosa que había en la provincia mandada por Cendrós⁵⁶ y Currutaco⁵⁷... los facciosos intentan exigir tributos a los pueblos y concluirían volviendo a abrir las cuevas en que metían en otra época los desgraciados cautivos... Después de un año de sublevación auxiliado por la falta de trabajo y por la carestía de granos... Desgraciado el pueblo que deje atropellar a sus vecinos por un insignificante número de facciosos pesará sobre él el rigor de los bandos militares. Es tiempo de que despierte todo buen español del letargo...*". Hi havia desànim. En els pobles de l'interior de la província hi havia molt suport als "matiners".

Aquest mateix José Aleu, "Gefe político de Tarragona", en el "Boletín..." del 15 de novembre, ja veu signes de canvi o almenys és el que desitja: "*la situación de esta provincia es muy distinta de la que era hace un mes; las fuerzas del Ejército han recibido en ella un aumento; el espíritu público se ha reanimado; las facciones andan dispersas... (es necesario) que desaparezca hasta el asomo de apatía entre los buenos españoles para que quede en pocos días esterminada la rebelión...*". Finalment, demana una "*defensa popular al toque de esas campanas, convirtiendo en fuertes las ventanas, desde donde puedan las mugeres hasta arrojar piedras; iluminando el pueblo de noche en caso que aparezca el enemigo, organizando de día un somaten...*". És un crit de socors.

El 14 de novembre " *fueron aprehendidos en el término de Fraga (Baix Cinca) el cabecilla Sendrós, el titulado comandante D. Jaime Aragonés, un hijo del primero que tiene el grado de teniente y cinco facciosos más...*"⁵⁸. Eren Salvador Cendrós i Jaume Aragonès, dit "Currutaco".

El 17 de novembre, el capità general Pavía inicia una nova campanya militar. El 19 era a Manresa (Bages), el 23 a Solsona (Solsonès) i el 27 a la Seu d'Urgell (Alt Urgell). Aquí, va firmar un conveni amb les autoritats d'Andorra, on acceptaven que no permetessin actuar als carlins des del seu territori. Va tenir la col·laboració del bisbe de la Seu d'Urgell, Simó de Guardiola⁵⁹, que acabava de tornar de l'exili; havia hagut de marxar el 1835, en plena Primera Guerra Carlina. Com dèiem anteriorment, ara l'Església no recolzava, en general, la guerra.

⁵⁶ Salvador Cendrós.

⁵⁷ Jaume Aragonès, dit "Currutaco".

⁵⁸ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 22 de novembre de 1847.

⁵⁹ Membre de la Junta de Berga (1836), durant la Primera Guerra Carlina. Havia nascut a l'Aleixar, fou abat de Montserrat (1814-1817) i bisbe de la Seu d'Urgell (1827-1857). El 1835 fou expulsat d'Espanya i es va establir a Montpeller. Era íntim de Cabrera. Va tornar a la Seu d'Urgell el 1847.

El 25 de novembre foren detinguts, en una casa del terme de Cabra del Camp, aquell capitost Antoni Carré dit “Favot” i el seu assistent. “*Ambos iban bien armados el cabecilla, con carabina y sable, y su asistente con puñal y carabina...*”⁶⁰. Segurament com a represàlia, uns dies després, fou cremada la casa d’un regidor d’aquest poble. Antoni Carré, dit “Favot”, fou afusellat a Valls el 9 de desembre.

Des de mitjans de novembre de 1847, al febrer de 1848, hi va haver un hivern molt fred, molt dur. També una gran epidèmia de grip. Tot això porta una disminució en les hostilitats. Semblava que la guerra s’estava acabant.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 3 de desembre de 1847, publica la contribució de 1848 per a cada poble. A Mont-roig li toca pagar 56.394 rals⁶¹.

El 7 de desembre, es produeix un fortíssim temporal de vent (“*viento de tierra*”, el mestral o també dit serè) que va produir greus perjudicis al port de Tarragona. “*En parte de la provincia hay también que lamentar la destrucción de nuestro arbolado productivo y las ruinas de algunos edificios...*”⁶².

Encara es produeixen alguns fets episòdics. “El Heraldo” de Madrid, del 7 de desembre de 1847 escriu: “*Sabedor el comandante de la columna de San Celoni que el cabecilla Granollers con unos 16 o 20 estaba en la casa de Besa, se dirigió allí para sorprenderle, lo que no pudo efectuar por haber marchado ya, logró alcanzarles y hacer prisioneros con sus armas al cabecilla Vilella... el cual fue herido gravemente por haberse resistido, otro capitán llamado Ramón Martí, y los facciosos Francisco Martí y Juan Homs...*”.

En aquest context, que semblava que era la fi de la confrontació, hi ha alguns “matiners” que abandonen les armes. Al “Diario de Barcelona”, del 7 de desembre de 1847 hi trobem: “*Presentados. En Monroig: D. José Fontgibell, titulado capitán, D. José Fontgibell, su hijo id. Cadete...*”. Sobre aquest Josep Fontgibell, pare o fill?, tornem a trobar informació rellevant onze anys després. Al “Diario de Barcelona”, del 18 de novembre de 1858: “*En la mañana de ayer se vio en consejo de guerra la causa formada a los acusados Ramon Sedó (a) Patuf, José Gombau (a) Ruso y Miguel Arnal, ya ejecutados por el crimen perpetrado en el manso de San Ramon⁶³, y además José Fontjibell (a) Tabola, y José Blanch (a) Barceloní, por robo efectuado a Maria Rosa Oliva (a) la Beata, natural de Montroig. Pide el fiscal para los dos últimos la pena de veinte años de presidio*”. Aquest Josep Fontjibell, dit “Tabola”, que ara estava encausat pel robatori a Maria Rosa Oliva dita “la Beata”, de Mont-roig, uns deu mesos després seria jutjat a Tarragona per un altre robatori. Al “Diario de Barcelona”, del 9 d’agost de 1859: “*Hoy debía reunirse en dicha ciudad el Consejo de guerra ordinario para ver y fallar el proceso instruido contra José Fontjibell y Esteban Carnicer, acusados del robo verificado en la iglesia de Montroig, en la noche del 23 al 24, de marzo de 1857*”. És l’església vella. Com també hem vist en d’altres casos, alguns dels components de les partides carlines, un cop acabava la guerra, queden probablement sense mitjans per

⁶⁰ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 29 de novembre de 1847.

⁶¹ Riudoms: 127.924, Cambrils: 96.353 i Montbrió: 41.518 rals.

⁶² “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 15 de desembre de 1847.

⁶³ S’està referint a l’assalt i homicidi d’aquest mas del terme de Constantí. Vegeu el meu text “El crim de Constantí de 1857” de Martí Rom. publicat al web de “**Ressò mont-roigenc**” el 13 d’octubre de 2015.

sobreviure. S'han acostumat als fets d'armes i al pillatge inherent a les guerres i continuen fent-ho pel seu compte.

El 9 de desembre de 1847 es presentava al Congrés de Diputats un projecte de llei que determinava que els notaris havien de redactats tots els documents en castellà.

“Diario de Barcelona”, del 14 de desembre: “*Se han acogido a indulto los rebeldes siguientes... En Montroig: D. Juan Bautista Martí, titulado teniente-coronel...*”. Durant aquests darrers mesos en el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” no paraven de publicar-se citacions de persones per algun crim o per algun robatori. Molt possiblement, tot i que sovint no s'esmenta, eren conseqüència de la guerra. En d'altres casos, si es fa, com a Rafael Tristany, un dels fills de Benet Tristany dit “Mossèn Benet”, el 16 de novembre se'l reclama al jutjat “*por haber preso y llevado preso entre filas el ayuntamiento y comisionado de apremios del pueblo de Rubió*⁶⁴...⁶⁵”. El 28 de desembre el tornen a reclamar per “*robo de sesenta reales vellón de la cartería de la villa de Copons (Anoia)...*”⁶⁶. O també, el 30 d'octubre, es reclama a “*Miguel Vila (a) Caletrus vecino de esta villa de Igualada por... haber entrado una partida de facciosos en la casa fábrica de José Oliver y Valles del término de San Quintín*⁶⁷, quemado las puertas y causado heridas a algunos de sus habitantes en la noche del trece del último agosto...⁶⁸”.

⁶⁴ Deu ser Rubió (Anoia).

⁶⁵ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 26 de novembre de 1847.

⁶⁶ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 7 de gener de 1848.

⁶⁷ Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès).

⁶⁸ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de 26 de novembre de 1847.